

DIALOG

foto: c. drăgoescu

ȘTEFAN IORDACHE:

**«Cînd sala e goală
harul nu coboară
asupra scenei»**

■ Îmi place foarte mult să-i las pe oameni să vorbească, să-mi povestească despre ale lor. Într-un dialog, prefer întotdeauna să fiu eu acela care ascultă.

Iată o mărturisire încurajatoare, poți zice, când te pregătești să-i dai lui Ștefan Iordache un interviu. Urmează o rugămintă-somație surprinzătoare:

■ Și te rog să nu scrii numai de bine! Să nu mă scoți geniu! Sigur că nu vreau să par timpit, dar nici geniu. Îmi displace grozav obiceiul de-a scrie despre oameni ca despre niște făpturi pline doar de calități, fără urmă de păcat. E năserios.

Rugămintea îmi apare cu atât mai surprinzătoare cu cât am făcut destul de multe interviuri cu actori și nimeni nu mi-a cerut să nu scriu numai de bine. Nici invers, desigur. Altfel decât de obicei este și «desfășurarea ostilităților». Iordache nu se străduiește să fie spiritual, nu dă citate, nu face divagații, nu povestește anecdotă de culise. Răspunde la întrebări. Relatează. Puțin îngândurat, atent să nu-i «zboare gândul», să nu «se ia cu vorba». Sigur că mai glumește, sigur că se întâmplă se dea și un citat, dar nu în afara ci în cursul firesc al răspunsului. Și, probabil ca să mă ajute să nu scriu doar de bine, din când în când face o afirmație de tipul:

■ Dacă privesc în urmă, îmi dau seama că am crescut mai mult din defecte.

■ Cum adică?

■ Adică eu, ca persoană, am fost construit de Dumnezeu mai mult din defecte.

■ De pildă...

■ De pildă libertatea neîngrădită este un defect, sau devine un defect pentru partenerii de viață. Să vrei să faci numai ce ai tu chef să faci! Mi-a plăcut întotdeauna extraordinar de mult să trăiesc, să simt viața cu intensitate. Dacă nu făceam meseria pe care am făcut-o, cred că azi nici nu mai existam. Chiar dacă aș fi fost un medic sau un inginer foarte bun. N-aș fi putut trăi!

■ Scena îți dă senzația de libertate de care ai nevoie?

■ Da, indiscutabil. Într-un fel, are asupra mea efectul pe care-l are alcoolul. Eu sunt un băutor (între altele, unul dintre defectele pe care mi le recunosc). N-am băut însă niciodată în ziua spectacolului, uneori nici cu o zi, cu două zile înainte. Nici atunci când repet.

■ Un act de voință dictat de respectul pentru profesie?

■ N-aș formula așa. E un lucru pe care-l fac firesc, fără să-mi impun, fără «sacrificiu». Nu știu de unde vine, poate din dragostea nemăsurată pentru teatru.

■ Care te-a determinat să te faci actor.

■ Nu tocmai. Dragostea pentru teatru a apărut, a crescut, m-a luat în stăpînire după ce am început să fac teatru.

■ Să înțeleg că nu ți se potrivește vorba aceea cu «înca de mic copil visam să fiu actor, spuneam poezii, făceam spectacole la grădiniță, la școală, în familie» ș.a.m.d.?

■ Nici prin gând nu mi trecea, în copilărie, să urc pe scenă. Totul a început, așa spune, întâmplător. Nu intrasem la medicină (pe care o doream părinții, nu eu), lucram la o cooperativă meșteșugărească (eram un fel de contabil, calculam salariile) și am intrat în echipa de amatori. Cum spuneam, mai mult la întâmplare, pentru că nu aveam ce face seara. Într-o echipă înjghebată, și ea, mai mult la întâmplare; fără selecții, fără probă de aptitudini, doar ca să se răspundă unei «sarcini». Am dat apoi examen de admitere la Institut, dar nici atunci cred că nu eram ceea ce se poate numi un pasionat. Asta a venit mai târziu. Și este lucrul cel mai important care mi s-a întâmplat, care mi s-ar fi putut întâmpla vreodată. Teatrul e marele meu noroc, fără el nu știu ce mi s-ar fi ales din viață. Cu firea pe care o am...

■ Teatrul ți-a ordonat existența? Ți-a împlinit-o? Ți-a făcut-o mai frumoasă?

■ Toate la un loc, și nu numai atât. Acolo, pe scenă, te întâlnești cu Dumnezeu, trăiești cea mai adevărată dintre vieți.

■ Privit din sală, actorul Ștefan Iordache impune prin rigoarea cu care desenează evoluția unui personaj, prin modul în care stăpînește — fără a ezita — trăirile intense, prin găsirea măsurii exacte (a interpretului) chiar în figurarea lipsei de măsură (a eroului). E un «dat»? E o tehnică?

■ Nu știu dacă am o anume tehnică. Poate că am ajuns la

ea, dar e un lucru la care nu mă gândesc, pe care nu contez. Oricum, dacă tehnică înseamnă a te menaja fără ca publicul să observe, atunci, în ceea ce mă privește, nu poate fi vorba de așa ceva. Rigoarea pe care al adus-o în discuție cred că am câștigat-o în adolescență, în cei doi ani când am început să înțeleg matematica. Matematica am uitat-o de atunci, dar am păstrat ideea că în toate există o ordine, o întocmire limpede, un rost al fiecărui lucru.

Cît despre măsură — observația pare surprinzătoare aplicată felului meu de a fi. Dacă este totuși — și poate că este —, explicația e una singură: toată viața am fost obsedat să nu cad în ridicol. Măsura exactă... Cine-o poate cunoaște! Dumnezeu îți lasă șansa infinitului și tu, om, încerci să ajungi acolo. Altfel, degeaba ești ca artist. De ajuns, sigur că nu ajungi niciodată. Pînă la Dumnezeu, pînă la divinitate există mereu o limită, un prag de care nu poți trece. Care ne dă și șansa de a încerca mereu și mereu; cu alte cuvinte, șansa de a ne face meseria.

■ Ai avut momente în care, pe scenă, ți s-a părut că reușești să te apropii de pragul acesta?

■ Uneori. De asta și mergi mai departe, de asta nici nu poți abandona. De asta ți se pare că pe scenă ești mai aproape de Dumnezeu.

■ Când ai început să iubești teatrul?

■ Când am început să înțeleg despre ce e vorba, ce caut eu acolo. Cred că după vreo doi ani de facultate. Inițial eram retras, reticent, mă uitam cu admirație și cu timiditate la colegii de grupă care păreau a se simți în largul lor. Mi s-a întâmplat cu teatrul ce mi se întâmplase, în școală, cu matematica. Mi-a fost îngrozitor de frică de ea pînă cînd, grație unui nou profesor, am descoperit-o. Din clipa în care am înțeles pentru prima dată o formulă scrisă pe tablă, am iubit matematica. Dacă în primul semestru de Institut nu scoteam o vorbă, evitam să urc pe scenă, de prin anul trei nu mai plecam nici noaptea acasă, dormeam la facultate. La început luasem totul drept o joacă a mea, dar cînd am priceput că această joacă are un efect asupra celui din sală, ea a devenit foarte importantă. Joaca s-a transformat în joc și mă simt responsabil pentru felul în care se stabilește acest fantastic, inexplicabil raport cu spectatorul. Nu e o simplă vorbă, aceea că publicul e principalul partener.

■ Calitatea sălii influențează calitatea reprezentației?

■ Când eram foarte tânăr consideram că, dacă în sală sînt zece spectatori, e suficient. Important eram eu, publicul nu mă interesa prea mult. Acum consider că teoria e falsă. Șansa noastră e să existe public. Fără el nu existăm, n-avem nici un rost.

■ Ai trac?

■ Nu. Oricum, nu tipul acela de emoție paralizantă, care se numește trac. Mă simt bine pe scenă, de fapt nicăieri nu mă simt mai bine.

■ Și totuși, lipsești de pe scenă de vreo doi ani. E puțin? E mult?

■ E enorm. N-am risipit timpul, m-am risipit pe mine. Și m-a costat grozav. Sînt doi ani în care n-am trăit cu adevărat. N-aș vrea să sune patetic, dar asta e!

■ Și atunci, cum se explică absența? Nu știu dacă-ți face plăcere, dar aș vrea să-mi răspunzi.

■ Nu-mi face plăcere, dar am să-ți răspund. După revoluție, imediat după revoluție, am trăit un moment de entuziasm extraordinar. Eu nu prea sînt genul expansiv, cred că nici nu știu să mă bucur într-adevăr, dar atunci am avut o clipă de nădejde fără margini. Eram sigur că ne vom apuca imediat de lucru, că vom face exact teatrul pe care-l visăm. Am avut însă foarte multe dezamăgiri. Și foarte curînd. Colegi, prieteni, oameni pe care-i cunoșteam de-o viață, artiști pe care-i respectam mi-au apărut dintr-o dată într-o lumină incredibilă. S-a ivit de nu știu unde o cantitate înfricoșătoare de mizerie umană, de violență, de ingrațitudine. Ani la rînd, consideram că la Mic există nu un număr oarecare de actori — mai buni sau mai puțin buni, asta nu era chiar atât de important —, ci o trupă. El bine, se pare că greșisem. Săraru avusese păcatele lui, ca fiecare (poate mai multe, poate mai grave decât știam eu), dar mi se pare oribil felul în care a fost izgonit. El luptase, el reușise să dea Teatrului Mic un statut special. Un spectacol ca Astă-seară stau acasă nu putea fi pus în scenă nicăieri în altă parte. Critică socială pe o scenă

¹ Discuția s-a desfășurat înainte de premiera cu Titus Andronicus.

foto: c. drăgoescu

românească înainte de '89! A fost o întreagă bătălie pentru a-l juca, și această bătălie Săraru a dus-o. Și a câștigat-o. Nu știi ce făcea, ce nu făcea, dar teatrul avea prestigiu, avea un public care venea chiar dacă am fi citit pe scenă «Scînteia». Toate astea s-au uitat într-o clipă. Oameni care-i vorbeau pînă atunci cu spinarea frîntă și-au schimbat atitudinea cu 180 de grade. Nu e drept și nu e demn. Și nici moral nu este! Nu accept ideea că o meserie ca a noastră, o meserie divină, poate naște monștri.

■ De asta ai plecat?

■ Și de asta. Am plecat, de fapt, bolnav de dezamăgire. Motivele dezamăgirii au fost mai multe dar poate cel mai dureros e acela legat de public. Ți-am spus, pentru mine publicul e foarte important. Este principalul meu partener, pe care îl simt, îl ascult, cu care sînt într-un permanent «schimb de mingi». Pînă la urmă, ce altceva e un spectacol dacă nu o confruntare frumoasă, cinstită, între inteligențe, trăiri, sensibilități! De-o parte noi, pe scenă, de cealaltă parte ei, în sală. Există spectacole, există momente în care, jucînd, ai senzația că asupra-ți a coborît harul. Acum, după aproape trei decenii de meserie, știu, sînt sigur că harul vine către noi dinspre public. Într-o sală goală Dumnezeu nu se arată. Și asta o spun eu, care iubesc mai mult repetițiile decît spectacolele.

Ei bine, poate părea caraghios ce spun, dar după Revoluție m-am considerat trădat de partenerul meu, de public. N-am înțeles, n-am acceptat, n-am iertat faptul că sălile de teatru s-au golit. Mi s-a părut dureroasă dezertarea publicului, care ani la rînd ne fusese partener, camarad, complice; a publicului care, după ce îngheța la coadă la bilete, îngheța în sala de spectacol și accepta să înghețe și după aceea, în stația de autobuz; a publicului care se deprinsese să citească alături de noi textele, montările, și de la stînga la dreapta, și de la dreapta la stînga, și rîndurile, și spațiul dintre rînduri. Am trăit alături durerea și ne-a părăsit în fața bucuriei. A continuat să stea departe și cînd bucuria a început să fie umbrită de neliniști, de îndoieli. Iată, deci, încă un tovarăș de-o viață pe care l-am descoperit într-o lumină cu totul neașteptată.

■ Explicații există: spectacolul vieții, al politicii, al televiziunii...

■ Explicațiile nu-mi vindecă dezamăgirea. Și, de fapt, pentru mine nu constituie un răspuns valabil.

■ Acum publicul a revenit în sălile de spectacol. Și nu de-o săptămînă, două.

■ E un public pe care nu-l mai cunosc, nu-l mai înțeleg ca înainte. Nu fac nici o glumă. N-am jucat doi ani, așa contează.

■ Nu și după aproape freizeci, în care ai jucat. Așa cred.

■ Ceva s-a întîmplat, ceva s-a modificat. La Cralova am văzut, în vremea din urmă, opt reprezentații cu Piticul din grădina de vară. Nu una, opt. De fiecare dată, comportarea publicului era aceeași; mai precis, ca la bilci. E limpede, ceva s-a întîmplat. Nu înțeleg ce, dar faptul nu poate fi contestat. Pentru mine, e intolerabil. Dacă aș fi fost pe scenă mă oream și ceream să se tragă cortina.

■ Ai fost obișnuit cu un public bun.

■ Noi am creat un public bun. Care nu avea cum să dispară. Așa cum nici noi nu am dispărut. Sîntem aceiași. Aceleași sînt și problemele, ba încă și mai acute: «Sărăcia, frigul, lipsurile, neliniștile altădată ne apropiau, acum văd că ne despart. O explicație trebuie să existe, dar eu n-o găsesc.

Și totuși îmi pare rău, extraordinar de rău că doi ani nu am făcut teatru. Că am fugit. Pentru că fugă a fost, nu despărțire. O slăbiciune din partea mea, nu o poziție de forță, cum au spus unii. Doi ani am făcut orice, nu teatru. Și am greșit!

CRISTINA DUMITRESCU